

TALOUSNEUVOSTO

18.11.2020

Kokousmuistio 5/2020

Aika 18.11.2020 klo 10.00–11.30

Paikka Säätytalo

Läsnä Marin Sanna, puheenjohtaja
Vanhanen Matti, varapuheenjohtaja
Andersson Li
Fjäder Sture
Haatainen Tuula
Häkämies Jyri
Karhunen Minna
Lintilä Mika
Marttila Juha
Palola Antti
Pekonen Aino-Kaisa
Pentikäinen Mikael
Romakkaniemi Juho
Saarikko Annika
Tuppurainen Tytti
Haapajärvi Henrik (at.)
Jaakko Kiander (at.)
Majanen Juha (at.)
Rahkola Joonas (at.)
Anna Rotkirch (at.)
Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 9.00 ja totesi asialistalla olevan *Väestöpoliittinen selvitys*. Aiheesta alustaa selvityshenkilö, tutkimusprofessori Anna Rotkirch. Kommenttipuheenvuoron käyttää johtaja Jaakko Kiander, Eläketurvakeskuksesta. Kutsun liitteenä on toimitettu aiheeseen liittyvä taustamuistio.

2 Väestöpoliittinen selvitys

Anna Rotkirch tarkasteli esityksessään väestöpoliittisessa selvityksessä esiin nousevia keskeisiä kysymyksiä (liite 1). Koronakriisin vaikuttaa väestökehitykseen jonkin verran kuolleisuuden nousun kautta niissä maissa, joissa epidemia on ollut vakavin. Merkittävämpi vaikutus tulee kuitenkin olemaan syntyvyyden aleneminen kriisin myötä eräissä maissa jopa 15–20 prosentilla. Koska kyselyjen mukaan suomalaiset ovat kärsineet kriisistä suhteellisen vähän, on lupa olettaa, ettei kriisi vaikuta meillä olennaisesti syntyvyyteen.

Ennen pandemiaa alkaneet demografiset trendit johtavat kuitenkin jatkuessaan väestön kasvun taittumiseen Suomessa jo 2030-luvulla. Tämä poikkeaa selkeästi muista Pohjoismaista, joissa väestönkasvun ennakoidaan jatkuvan vuosisadan lopulle saakka. Moderni

väestötiede korostaa ikäryhmien ohella väestön ominaisuuksia ja erityisesti koulutustason merkitystä keinona parantaa ikääntyvän talouden kantokykyä. Tästä näkökulmasta korostuu elinikäisen oppimisen ulottaminen aidosti myös yli 65-vuotiaaseen väestöön. Suomen osalta tärkeää on myös miesten koulutustason nostaminen naisten tasolle nuoremmissa ikäluokissa.

Koettu epävarmuus on merkittävin syy siihen, että lastensaantiaikeita siirretään tai niistä luovutaan kokonaan. Ihmiset, joilla menee erilaisten mittareiden mukaan hyvin (ns. resurssirikkaat) jäävät harvemmin lapsettomiksi. Vaikka syntyvyyden lasku näyttäisi pysähtyneen, siihen on syytä pyrkiä vaikuttamaan nopeasti reagoivalla perhepolitiikalla, jossa mm. hyödynnetään ajantasaista tietoa perhepolitiikan räätälöimiseksi erilaisessa väestötilanteessa oleville alueille.

Jaakko Kiander pohti esityksessään ennakoidun väestökehityksen vaikutuksia talouteen sekä keinoja demografisen kehityksen oikaisemiseksi (liite 2). Heikentyvä huoltosuhde supistaa käytettävissä olevia tuloja ja voi estää elintason kasvun. Uhkana on talouden supistuva kierre, jossa Suomen houkuttelevuus sijaintipaikkana vähenee, maastamuutto lisääntyy ja osa maasta muuttuu taantuvaksi alueeksi. Syntyvyyden lasku vahvistaa aluksi julkista taloutta, mutta pitkällä aikavälillä väestökehitys pahentaa kestävyysvajetta.

Syntyvyyden laskun taustalla 2010-luvulla on koetun epävarmuuden kasvu. Samaan aikaan Suomen talous on juuttunut käytännössä nollakasvuun. Tilanne voi korjaantua, jos väestökehitys kääntyy paremmaksi 2020-luvulla. Tämä edellyttää luottamuksen kohentamista sekä yritysten että kotitalouksien keskuudessa. Poliitiikan tehtävänä on luoda positiivinen ilmapiiri ja kannusteita investoinneille niin teknologiaan kuin ihmisiin.

3 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia kysymyksiä ja näkökulmia:

- Miesten ja naisten väliseen koulutustason "kuiluun" on tärkeää puuttua. Tämä edellyttää erityisesti miesten nuorisoasteen koulutuksen lisäämistä. Koulutuskuilu vaikuttaa negatiivisesti myös syntyvyyteen.
- Oppimisen ekosysteemiä on samalla laajennettava työikäisen väestön ulkopuolelle. Ikääntyvien osalta korostuu mm. digitaitojen kehittäminen. Työikäisen väestön koulutusjärjestelmä on hajanainen ja sen yhtenäistämiseen tähtäävä työ on käynnissä.
- Monipaikkaisuus on kasvava trendi, joka kiinnostaa sekä yrityksiä että työntekijöitä. Etätyön tekeminen on lisännyt erityisesti yli 55-vuotiaiden työttöytyvyyttä.
- Pienet paikkakunnat ovat hyötäneet monipaikkaisuudesta koronakriisin aikana. Olisi pohdittava keinoja, joilla monipaikkaisuutta voitaisiin tukea mm. julkisten palveluiden saatavuutta kehittämällä.
- Syntyvyyden käsittely julkisuudessa on haastavaa, koska siihen liittyvät päätökset koetaan niin henkilökohtaisiksi. Silti asiaan pitäisi uskaltaa tarttua.
- Epävarmuus korostuu lasten hankintaa estävänä tekijänä myös tuoreessa työelämään liittyvässä kyselyssä. Asumisen hinta on varsinkin kasvukeskuksissa yksi lapsiperheiden keskeinen ongelma. Kasvukeskuksissa tarvitaan myös investointeja lasten päivähoidon.
- Luottamuksen kohottaminen on tärkeää ja edellyttää pitkäjänteistä hallituskaudet ylittävää työtä. Ongelmalähtöisyys ei saisi korostua liikaa, vaan narratiivin tulisi olla positiivinen.

- Heikkenevä väestökehitys vaikuttaa jo nyt yritysten investointihalukkuuteen Suomessa.
- On syytä varautua siihen, että väestö alkaa supistua ja alkaa suunnitella sopeutumista kohti pienempää väestöpohjaa mm. julkisten palveluiden osalta. Sopeutumista helpottaisi olennaisesti, jos supistuva kehitys olisi hitaampaa kuin nyt ennustettu.
- Väestöennusteiden toteutuessa korkea työllisyysaste korostuu entisestään ja sen tavoitetasoa on nostettava ylöspäin. Osatyökykyisiin liittyy huomattava työllisyyspotentiaali, jonka hyödyntäminen korostuu. Toimenpiteitä tähän liittyen on tulossa.
- Ulkomaisten osaajien kohdalla Suomeen on kohtalaisen paljon tulijoita, mutta byrokratia vaikeuttaa maahanmuuttoa. Osaajien maahanmuuttoa tulisi edelleen helpottaa ja asettaa sille myös vuotuiset tavoitekiintiöt. Osaajien rekrytoinnin prosessia ollaan parhaillaan nopeuttamassa mm. käynnistettävien pilottihankkeiden avulla.
- Koulutusjärjestelmässä kulut oppilasta kohden pyrkivät nousemaan, kun yksiköitä pienennetään. Tästä seuraa, että kokonaismenot eivät laske samassa suhteessa kuin oppilasmäärä pienenee.
- Väestötilastointia tulisi Suomessa kehittää myös väestöennusteen ohella. Tässä voitaisiin hyödyntää mm. uutta liikkuvuus- ja sijaintidataa.

4 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja kiitti alustajia ja jäseniä hyvästä keskustelusta. Keskustelu aiheesta on syytä jatkaa. Hieman synkkää kokonaiskuvaa kirkastavat havainnot siitä, että syntyvyyden lasku olisi Suomessa taittunut ja kansalaisten luottamus on koronakriisin aikana säilynyt kansainvälisesti vertaillen hyvällä tasolla.

Puheenjohtaja totesi kyseessä olevan kuluvan vuoden viimeinen talousneuvoston kokous. Kevätkauden 2021 kokousaikataulu vahvistetaan lähiaikoina. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.30.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri